

Павло Крат.

„За землю і волю!“

ЦІНА

25 ц.

Павло Крат.

Від видавців.

В сей наш збірник „За землю і волю!“ увійшли майже усі політичні поезії Павла Крата, котрі він написав межі роками 1901, а 1914. Писані вони були під певними впливами політичних обставин, в яких довелося жити авторови. З відміною сих обставин і з впливом часу помічають ся в поеті деякі відміни в поглядах, але в цілім він лишається тим, що й був: запеклим ворогом царату, демократом-республіканцем, котрий дивиться на світ світоглядом „страждучих і угнічених“.

Вірші почав писати П. Крат ще в дуже молодих літах, коли був в перших класах гімназії. Але то були здебільшого ліричні твори, котрі майже ніде не були друковані.

Колиж в 1901 організувалась на Україні „Укр. Револ. Партія“ і Крат дістав ся в її ряди, ще девятнадцять-літнім юнаком, він відкинув ліру кохання та суму, а загремів бойову пісню революції:

„Ні, і той не поет, хто в годину лиху
„Про квітки та про мрії співає
„І загойдує сьпівом нечулість глуху,
„Боротьбою сердець не сповняє.

„Хай хто хоче назве
„Його „богом“, — „жерцем“,
„Я-ж призивством його
„Наділю, — не вінцем!“

Колись, за козацьких революцій, діди-кобзарі розносили по Україні вистку, гиску повстання сьпівом огняних „дум“, запалюючи тим нарід. Тепер кобзарів вже не було, але Кратові думи діставались до рук селян і робітників через потайну пресу, і такі його пісні як „Годі терпіти!“ або „Ой, вже час!“ співались і співають ся по обох берегах Дніпра.

Першою думою, яка була надрукована, є „Демонстрація”.

Уже в 1903 році Крат похилив ся в напрямку соціалізму, а в 1905 р. враз з Меленевским, Кавуном, Михайловичем, Карасем і Павловим зорганізували „Укр. Соц. Дем. Спілку“, котру прилучили, як автономну частину до „Рос. Соц. Дем. Роб. Партії”.

Члени сеї „Спілки“ мали певні погляди на національне питане.

В своїх національних жаданнях вони не йшли далі програму Р.С.Д.Р.П., себто „національне самоозначене”.

„Ми маємо ширити ідеї соціалізму і революції між українськими селянами і робітниками на українській мові, бо нарід найкраще нас тоді зрозуміє”, так казали діячі „Спілки”.

Питане автономії, чи самостійности України — відкидали. Досить скасувати царат, зробити з цілої російської імперії демократичну республіку і культурні права українського народу будуть забезпечені нарівні з усіма народами в межах сеї республіки.

„Пролітарі усіх країн єднайтесь, а не розєднуйтесь!” — се було завжди в головах провідирів „Спілки”.

Тому в піснях і думках Крата писаних до 1905 р. тільки чути агітацію до повстання проти царату, попів та лідичів.

Коли почалась в 1904 р. війна Росії з Японом, „Спілка” виступила гостро проти війни, а Крат написав пару дум: „Про Орла”. „На манджурських степах” і т. н., призиваючи нарід скористатись тим, що царат заплутаний у війну, і зробити революцію.

„Жовті а Сходу, червоні з Заходу. — чи витримєш, кривавий царате!?” писав Крат в своїй відозві.

Революція вибухла, але не мала повної сили, щоб змести цілковито деспотичний устрій; та Крат не втрапив завязности і віри в нову революцію і, сидючи в Швай-

царії на вигнання, писав:

„До вас, до голодних, змучених братів
„Ми кличемо: „Слухайте ради,
„Скінчіть ту роботу, що ми почали,
„Упавші зведіть барикади!”

Царат полював за Кратом і за кордоном. Він переходився якийсь час у Галичині. Але після славнозвісних академічних розрухів на львівському університеті, коли гр. Потоцький хотів віддати Крата Росії — той утік до Канади. Та не забув віддячитись Потоцькому. Коли Січинського засудили, Крат поклав собі за обов'язок чести визволити месника і за свої болі, котрі заподіяв йому Потоцький. Розбуджений Кратовою і його товаришів агітацією нарід визволив Січинського. Під час руху за визвол Крат написав „Січинський в неволі”.

Тяжко працюючи в Канаді, то на фермі, то як лісовий робітник, Крат не міг вже багато писати поезій. Хіба лиш брав участь в тутешнім соціалістичнім русі.

Попи розбивали соціалістичну роботу в Канаді, і нарешті гр. Шейтицький прислав сюди єпископа Микиту Будку.

Крат привитав його „Кропилом”, потім „Кадилом”, і ся газетка-сміхунчик зробила своє діло. Будка не найшов попертя, і його місія пішла нінащо.

Але ось почувся в повітрі дим пороху, що повівся з Європи.

Росія стала збріватись проти Австрії. Крат згадав „Російсько-Японську” війну і знов в него прокинулася надія побачити Росію вільною через революцію, котра мала б вибухнути по невдалій війні. Здругого боку Крат бачив, як на Україні поширився за часи по-революції український рух, як той рух плекався і підтримувався моральним впливом з Галичини. Царатові чимось в бік була Галичина з її українськими інституціями, бо навіть український університет мав бути побудований. Се цара-

тови була небезпека. Він мусів, або знищити Галичину, або признати право Українству у себе в хаті.

Царат вибрав війну.

Ще 6 місяців перед війвою Крат написав „За землю і волю” і „Що буде?”, в котрих представив усю ту руїну, яка в дійсности тепер сталась в Галичині.

Не знаючи, що і Англія вмотаєть ся в сю війну, а рахуючи, що розбите Росії булоб щастем для Росії — в Краті загорілась кров старого борця, і він став агітувати за визволом України, за поданем помочи революціонерам.

Потім вибухла війна. Соціялісти усіх держав розділялись на три табори: за Росію, Англію і Францію, за Німеччану і Австрію, а треті лишились ворогами війни.

Сі треті соціялісти осудили своїх товаришів, що ваяли участь у війні, а виставили у своїм програмі сполучення усіх держав Європи в одно державне тіло: „Сполучені Держави Європи”, даючи кожній нації право зорганізувати себе, як автономна одиниця після мови, віри і вподоби.

За сим зголосилась особливо „Англійська Незалежна Робітнича Партія”.

Сей програм дуже сподобав ся Кратови, і він став тепер його апостолом.

Далі в нім помічаєть ся відміна, що до віри в вибух темних, мало-освідомлених мас. Він стає того переконання, що „слово”, міцніше від меча:

„Запалають в твоїх дітях огняні азики:

„Повалять ся царства злости і їхні владики!”

Але Крат далі стоїть за соціяльну революцію і кінчить свій збірник похликом до пролетаріату:

Візьми! Й займи місця їх

Сам на вічні віки!

М. Г и ш к а.

Псалом.

Вже нераз царі мечами
Царства будували,
Усі народи під себе
Пугою зганяли.
Але кровю та сльозами
Цегли не зліпити,
І в будинку з кісток людських
Вбійникам не жити.
Поміж люди ходить „слово“
Тихої любови,
І встають борці могутні
З пролятої крови!
Не з мечами, а з словами
У бій виступають
І найбільші царства в світі
В нівець обертають.
І тебе моя, Вкраїно,
Обсіли ворони.
Та те „слово“ стане, нене,
Й в твоїй обороні.
Запалають в твоїх дітях
Огняні язики, —
Повалять ся царства влоби
І їхні владки!

Кайдани дзвонять.

Кайдани дзвонять по землі,
Працюють царяки у млі...
Працуйте, кляті! Час з мечами
Вже за дверима. Черний ввесь,

Огнем пекельним очі сьвітять,
Ось. ось пожежою осьвітять
Вони країну. Запала
Тоді земля; огняне море
Під хмари вдире, і полізе
До вас мозоляна рука
Рабів ошуканого вами.
Усіх вас в жмут один збере,
Під хмари здійме і в знебутть
На віки вічні зашпурне!

За Україну.

Душі забитих борців України,
Душі задупених лютим царем
Кличуть до помсти синів батьківщини
Гніт і неволю скосити мечем!

Гей, не вагаймося, до бою рупаймо,
Вдармо в останній ще раз,
Царські корони, трони поламаймо,
Долю в ворожій крові ізкупаймо,
Вдармо в останній ще раз!

Тільки кровавою путтю по трупу
Доля увійде у нашу халушу,
Вдармо в останній ще раз!..
Дідич-поміщик зажер нашу долю,
Вічна неволя на панських ланах,
Рветь ся, як пташка, душа геть на волю,
Час походити по панських кістках!

Гей не вагаймося, не біймося вмерати,
Й так ми мремо день-у-день..
З голоду шухнути, вічно стогнати,
Вічно в завчасні могили лягати,
Слухати жалібне дзвонів дзелень —
Чи не обрид вам сей похорон вічний?

Гей воскресай, мій народе немічний,
Вдармо в останній ще раз!

На Україні.

Вязниці повні людом...
У темі лохів, у смородії, в хоробах,
Вже не під доглядом
Неронських преторянців,
А жандарів російського царя
Конають день-у-день
Нашадки християнів,
Що прапор білий господа Христа
Заляний в кров рабів
Синів роботи
На идоли, на трони підвели,
На капища, чи то... церкви,
Та на попів — жерців нових,
Щоб слово стало паном,
Робітник раб
Диктатором всесвітнім.
І їхній спів з вязниць
Під хмари лине,
Гукає месників...

Надходить день.

Надходить день, день визволу і слави
Зоря його горить кровавим вже огнем.
Брати! Не кидайте напів дороги справи,
У душу не пустіть зневіри 'сподарем.
Царі-мати, царі-буржуазія
Се й чують. бачуть час, еднають ся на нас,
І хилить ся рабів похила шия,
І деспотичний трон міцнішає на час.
Але на час!.. бо наша праця встане,

Як зерно те, що в ґрунті поросло,
І людським душманам у вічі грізно гляне
І загада, щоб їх на сьвітї не було!
Від краю в край по нашій батьківщинї,
Мов хмара, вийде люд з халуи та вбогих хат,
І підемо ми всі, і слїду на Вкраїні
Не кинемо, дебув огидлий нам царат!
Ми волю випустим, розчиним каземати,
В руїни ляже все від нашої руки, —
І тюрми, і двірці! Катям відмірим плати...
За ними вже давно ізнудились гаки!
До купи люд знесе потрошені кайлани,
І скидаємо з них на спогад всім вікам
Страшну піраміду, вона за нами стане,
Щоб сьвідчити, що більш не бути вже царам!
І хоч не стане нас, і хоч імене наше
Забудеть ся, загубить ся у протязї часів,
Але та воля, воленька розкаже,
Про невідомих тих, незнайомих борців!

Слушний час.

Наука, сьвітло, правда
Давно повбивані!
Сама розпусти, та крадіжка,
Та кривда люта,
Як той бурян
Вкраїну заглушили...
Гей, деж ви, месники,
Чому ви забарились?!

Веснянка.

Гей, братя любі,
Бурлацтво, сїромо,
Ой, гірко живеть ся нам дома!

Хоч сонечко сяє,
Весна скрізь гуляє,
Гаї, луги, луки
Сповиті квітками, —
А нам і весною,
Затулюють долю
Пани, попи, дуки
З катами-царями.

Дума про херсонські заробітки.

Ой, з Ірію-раю, з теплої країни
Та повертали гуси сірокрілі,
Ой, повертали тай на став упали,
Ой, упали тай загелготали:
„Ой, летіли ми понад морем хвилястим,
Понад лісом гілястим,
Таврію вбік покидали,
Та херсонські степи оглядали.
А сніг там тав та потав,
А степ там смердючий
Пресмердючий став,
Смердить він кровю гнилою,
Потом-сльозою,
Що заробітчане лили-розливали,
Коли у пана шага заробляли.
Ой, широкі ті доріженьки,
Що втоптали та їх ніженьки
Степами ярами, —
Хлопці і дівчата
Своїми ногами.
Ми з Ірію повертаємо,
Їх в дорозі все спіткаємо:
Чобітьми ту дорогу прасують,

На морозі ночують,
Та на се не зважають,
Ідуть сьпівають,
Долі у Німця придбати гадають.
А як в Ірїй повертаємо,
Теж в дорозі їх спіткаємо:
Ідуть, зітхають,
Долю проклинають,
Та босоніч по морозу ступають,
Слід весняний чоботиний
Щиренько рівняють,
До нас гусей звертають ся,
Про родину питають ся:
— Чи все гаразд дома? —
Питає сірома,
А ми гелґочем
Сказати нехочем...
(Ой, лихо, там лихо,
Хоч скрізь дуже тихо...
Несіть свої злидні,
До лат прикладайте.
Та в холодну, довгу зиму,
Як перш, пропадайте.)
Гелґотїли гуся,
Знялись, полетїли.
Покидали сіре піре
На ставковій хвилї...
Покидали думки-гадки,
Покинули тугу...
Ой, полети, туго,
До темного дугу.
Невий, наче рябий пугач,
В голівоньках: „пу-гу!“
Туга не покине,
Думки не припине:

Над ланами, над степами
В Херсонщину лине.
Спинись, гадко,
Спинись, думко!
Я шось розпитаю,
Чому нема і не видко
Нашим мукам краю?..
Ой, загули та старі дуби
Верховітем над ставом:
— „Не буде вам щастя-долі,
Доки ви під паном!“
„Не буде!“ гуде,
Гомін гаєм іде
На низи лягає,
На мужицькі села спадає.

Дума про те, як будував цар вязницю.

Ой у місті Петербурзі
Та серед майдану
Зібрала ся сила люду
Від самого рану.
А серед майдану
Цегли, вапна — гори:
Будувати готуєть ся
Цар нові хороми.
Бачте, в Перербурзі
Вязниць нехопило,
Як підвівсь народ робучий
За сьвяте діло.
Повно, повно начинили
Вязниці братами...
І зійшов ся цар на раду
З своїми катами.

І на раді положили,
Ще класти темниці, —
Не пустити до Росії
Волі за границі.
Ой, у місті Петербурзі
Тай серед майдану
Поставлено силу війська
Від самого рану.
А серед майдану
Та ще й на помості
Стоять пани генерали
Та вельможні гості.
Коровги лискають,
А дяки сьпівають,
Попи письмо пресьвятее
Голосно читають.
Цар сидить на троні,
Мов те сонце сяє,
Нову тюрму будуючи,
Молебінь справляє.
Ось підвів ся з трону,
Вере дві цегли
І упав із ними
'дразу на коліна.
Цеглу покладає,
Вапном намащає
І на людське люте горе
Тюрму „закладає“.
Підвів руки в гору,
А очі до бога,
І оттак його благает
Прелютний катюга:
„Боже панський, боже сильних!
Згляньсь на нашу буду,
Що маємо ми зробити

На погибель люду.
„Ти панів кохаєш
Від віку і віка,
Пана тільки й маєш
Ти за чоловіка.
„Вернути ж роги мужикови,
А нам даруй сили,
Щоб і діти і онуки
Наші в паньстві жили;
„Щоб мужицтво свої ниви
Потом поливало,
А щоб паньство віки й віки
В розкошах куняло;
„Щоб мужицтво від роботи
Зовсім подуріло,
А щоб нас науки світло
Ясно освітіло;
„Щоб мужик зробив ся,
Як той від смиренний,
І до бунту не зривавав ся
Той харпак мерзенний.
„Ой, дай ти нам, боже,
Мури змурувати
І всіх наших вороженьків
У них поховати,
„А ми тобі, боже.
Церков набудуем,
Тобі вічна буде дяка,
Доки ми пануем.“
Тут все паньство на колінка
Низенько впадає
І господа пресвятого
Із царем благає.
Ударили в дзвони,
Поли засьпівали...

Оттак в місті Перербурґі
Тюрму будували.
Збудували міцні муря,
А у них конає
Сила братів наших рідних
І нас виглядає,
Чи не прийдем розкувати
З кайданів їм руки,
Чи не визволим ми брацтва
З пекельної муки.
Гей, згадаймо дідів наших,
Як ті панів били,
Про них свідчать скрізь по полю
Високі могили.
Вони били ся за волю,
А ми їхні діти, —
Невжеж будемо зневагу
Так мовчки терпіти?!
Скрізь селяне, скрізь кидайте
Податок платити, —
Будем вільними братами
Ми на світі жити.
Хай пани покинуть звичку
Нами заправляти,
Хай лишень ідуть у поле
З плугами орати!
А цар лютий нехай більше
Вязниць небудує,
Наших братів з жандарями
По них не мордує,
Хай тікає з Петербурґу, поки є дорога
А не втече... не вблагає
Й за гроші він бога!
Гей, народе угніченняй,
А нумо вставати,
Хоч не собі, так хоч дітям

Доленьки придбати!
Тай братів тих, що нудять ся
У царській неволі —
Гей, ходім випускати
На вольную волю!

Весняна думка.

В горі між зорями гуляє,
На Україну позирає
Рогатий місяць. Сплять гаї,
Чорніє степ, широке поле
Мовчить, немов заснуло. Голе
Гіле чорніє над шляхом.
Снігів немає; постікали,
Річки широкі доливали;
Самі калюжі ще блищать.
Качата з Ірію летять;
Над головами тільки чути
'дин їхній свист. Мовчить окута
Мовчанем ніч. Мовчить ріля;
Від неї дух людського поту
Встає тихенько, мов з болота
Туман легенький. Мара сила
Гниє заорана... А села
Лежать у темрявах нічних
Побиті горем... Тихо, тихо...
Ніде не присне.. Чорне лихо
Над степом игору підвело,
Мов дуб гіле, ізсохлі руки,
Шепоче, скигле: „Муки! Муки!
І сліз, і гвалту. щоб гуло,
Щоб тихо так тут не було!“
Недоля панським ланом ходить:
— „Чп вродить поле, чи не вродить?“

Тай що ще вродить?'' все пита
В сорочці подраній мара.

Понад Вкраїною звиса...

Понад Вкраїною звиса червона хмара.
Незабаром ти встанеш, люде,
І побеш, свої кайдани геть порвеш,
Розвалиш палади тиранам,
Мечі, корони геть зметеш
В безодню! Муриж віковічні
Заляні слізьми та проклоном
Твоїм (не божим) перейдеш
Своїми вічними плугами,
І на руїнах забуте посієш сам,
І так з синами
На вольній волі оживеш...

Досить терпіти!

Досить крови та сліз, досить дзвону ланців,
Годі мовчки терпіти, конати!
Геть катюг — людоїдів, кривавих царів!
Гей, підводь ся, робітнику - брате!
Наша сила вже міцно зросла,
Тісно їй поза троном сидіти,
У терпіню до краю дійшла, —
Не бажає в сім бруді зігнати. —
Гей, кінчайтеж, братове! Кінчайте, борці!
Хай покотять ся в прірву тирани!
Хоч здобудем собі з колючок ми вінці,
Так за теж і неволі не стане!

Ідіть собі, пророки!

(З московської.)

І діть собі, пророки всевідчусту,
Покиньте нас, апостоли любови, —
Тут жертви вопіють благають помсти,
Тут море потекло сьвятої крові!
Тут що не день, то гинуть сили,
І що не-міть—лютіща бій,
Тут в завчасні йдуть домовини
За рядом ряд, за строем стрій...
А ви прийшли з євангелем смирення,
Зі словом кротости та згоди на устах!
Ой, досить ми учили ся терпіню,
Доволі злигував нас жах!
Доволі вже були плохими ми рабами;
Що йдугь смиренно у ярмі,
Прийшов вже час счинитись з ворогами
Не рабським словом, а мечами
В останній, лютій боротьбі!
Не вам учити нас кохати меншу браттю:
Мов лід, кохане в вас холодне, неживе!
Ні, той, з чиїх уст зривають ся проклони,
В чім серці ненависть живе,
Хто на катів народа моч вносе,
Хто віддає за люд свою до кроплі кров
І поклик боротьби покраю скріз розносе,
Той ма її, правдиву ту любов...
Ні, вашу проповідь, та молитви та прощі
Сховайте про рабів, про дурнів, про зайців.
Нам не до вас! на грізнім смерті грищі
Зійшлись уже полки непохитних борців.
Не словом, ні! свинцем та сталю
Розвіємо жите згнітившу віч,
А ви з своєю рабською моралю
Геть, заберайтесь пріч!

Демонстрація.

У Києві, в славнім місті,
У дзони дзвонили, —
А студенти в своїй школі
У раді радили. У раді радили,
Як за людей встати,
Тай на раді положили
Геть царя скидати.
Беруть папер, білий аркуш,
Пишуть листи дрібні:
— Гей підводьтесь прокидайтесь,
«Промахи бідні!
Годі вже платити податъ,
Подушне давати,
Та синів своїх цареви
В полки відбиляти.
Нема землі у вас, люде?..
Нема і nebude!
Гей з торбами всі підете
Від царської дуди!
Не сподійтесь 'д царя, братя,
Що землю поділе:
Він панам нас радий 'дати,
Коб то мав лиш силу.
По три шкіри він з вас лупить,
Здере й по чотирі,
Й ніхто за вас не вступить ся
При лихій годині.
Цар з панам накладе,
І бог на їх боці.
Попи ж ваші преподобні
Держуть вас в мороці:
Якимсь поклом там лякають
І кажуть терпіти...

Щоб і паньству, щоб цареві
Добре було жити.
Щоб те царство, щоб те паньство
В роскошах пірнало,
А мужицтво на роботі
З голоду вмирало!
Годіж нам, брати, терпіти!
Ще є у нас сила:
Вона степи, вона гори,
Увесь світ укрила!
Отта сила — люд робучий,
На плечах котрого
Ідуть пани, ідуть царі
До попа святаго....
Скинємо братці, вражу силу
І будьмо братами,
Та щоб усі були рівні
До 'дного між нами!
Ми, селяне, до вас щире
Слово засилаєм
І підмоги проти царя
Низенько прохаєм:
Поможіть нам, наші батьки,
Вражу силу збити,
Тоді вільно на Україні
Стане людям жити.
Такі листя написали,
В пакети складали,
Тай по усій Україні
Людам розсиляли.
А самі студенти в раді
Знов раду радили,
Тай на вулицях зійти ся
В раді положили.
Зійшло сонце у тумані,

Над Києвом стало,
А студеньство всі вулиці
Собою кривало.
Попереду несуть прапор
З грізними словами,
Що на нему написали
Білими буквами:
„Геть з царем! До долу ката!
І паньство, і царство!
Нехай буде на Україні
Єдине братерство!”
Ідуть собі та їпівують,
Царя проклинують,
Усіх людей, увесь Київ
На царя скликають.
А з заводів та з варетатів
Робітнича сила
За студентами аж котить,
Мов у морі хвиля.
І сьпівують і гукають,
Весь Київ скликають,
Та на царя, та на ката
Словами гримають:
„Годі, годі нам терпіти!
„Провидайтесь, люде!
„Доки цар над нами править
„Щастя нам небуле!”
Затягає всі улиці
Розбурхана сила...
А катюга зупиняти
Москалів пусгали.
Не дві хвилі, не дві чорні
В морі ся спіткали,
То салдати на студентів
З рушницями стали.

Ой, і стали з рушницями,
Цілять їм у груди:
— „Як хочете живі бути, —
Розходьте ся люди!”
Ой, на горе, ой, на тяжке
Мати породила
Тебе, сину, що до війська
Була відрядила.
А ще гірше, ще лютіше,
Ой, що ти мій сину,
Із панами став за право
Й стріляєш в людину!
Ой, тут вийшов „дядько Дмитро”
Салдатів спиняти,
Та розумно та правдиво
Став їх поучати:
— „Ой, закогож ви бете ся,
Нерозумні діти?
І накогож се ви вийшли
З рушниці палити?
З ваших батьків, з наших братів
Цар три шкіри лупить,
А ви його бороните,
Нерозумні люди!
Цар з панами з вас глузує
І не знає міри...
Киньтеж, братці, царя-ката,
Важить офіцерів!”
Ой, не ветиґже „дядько Дмитро”
Слова доказати,
Як почали офіцери
„Сьмірно!” скрізь кричати.
Затремтіли москалики,
Як муштру почули
І на слово „дядька Дмитра”

Й вусом не моргнули.
Добре далась їм та муштра,
(Хто її не знає?)
Вона людей канівичить,
Ні нащо ламає.
Ой, не встигже, дядько Дмитро“
Зказати удруге,
Гей, звеліти та стріляти
Їм цареві слуги.
Прицілились москальки.
З мушкетів стріляли...
Бодайже вам тяжко-важко...
Що ви наробили?!
Горе тобі, стара мате,
Нема твого сина...
Заплакала за вбитими
Уся Україна.
Кого вбили, покололи,
Другі повтікали.
Тих по тюрмах, по Сібірах
Люто мордували.
А цар раий у столиці
Молебні служе!
Радій, радій, душогубе,
Радій та не дуже.
Вже недовго тобі кате,
Нами обвертати:
Прийде й тобі час-година,
Лютій, пропадати.
Розкують ся незабаром
Пригноблені люди
Стануть з нами проти тебе,
І ніхто nebude
Тебе звірю рятувати,
Бо й твої салдати

Тебе кинуть і повернуть
До „рідної хати“.

На смерть Каляїва.

І ще один... Іще петля гянебна!
А ти стоїш, проклятий Вавілоне,
Чи-топак... Петербурже-кублище гадюче!
І всі прокльони наші, всі хмари
Гніву нашого, що звисли над тобою,
Мовчать ще, ждуть чогось
І стрілами-громами чогось вагають ся
І сліду не лишити твого,
Проклятий ти, проклятий!..
А ви борці, що у крові міністрів
Спіткали смерть собі, або повічні муки,
Ви йшли карати і на кару
За вольність нашу, вибухом набоїв
Гадали нас розбуркати і підвести Росію.
Хай судять вас за се наукарі письменні,
Але в сей час, коли каміня хоче
І те скотить ся на голови царям,
І кровію народа горить по улицях,
Кричать, гука до помсти, —
Ні, вас я не суджу: ви перші ластівки,
Хмаринки хуртовини....
Вона за вами йде, як ви йшли перед нею —
До Петербургу всі... Облоги Петербургу!
Облога е... До штурму час, брати!..
А може хочете, щоб сотні ще борців
В петельках погойдалось?
Чи ще Сибіру усього сльозами не злили?
Чи може в тюрмах місця знайде ся й на вас?
Чи може хочете, як божевільний
Римський імператор, щоб забажав і наш
Росії голову по плечі відтесати?...

Ой, годі! Гляньте, червоніє в огні та куряї
Червона корогва російського повстання.
Чого ждете?... Туди, на смерть!
Хай виють навкруги салдацькі кулі,
Нехай штики довбають серце, груди,
Хай бомбами, карточком розбивають
Нам голови, і мізок хай летить
І прилипа до муру, до чобіт катів,
І на колесах гармат царевих
Хай наша кров шарами запечеть ся!
За нами перемога!
В крові своїй потопим ворогів!
Не ліберали ми, щоб грати ся з царями
У „піжмурки“, або у „цюці-баби“.
Ми діти волі вбитої царями,
Ми Революції російської мечі,
Ми кара невблагана морочіям
В кокардах та коронах.
Нас жде замучений народ.
Давайте гасло, сипте барикади!
За нами море гніву людського,
А ми девятий вал, останній вал!
Покиньте все; хай ниви буряніють,
Хай хата валить ся,
Хай спинить ся жите скрізь, навкруги!
Бо се на міть, а там жите і воля,
Вольна воля, давно бажане сьвітло,
Сонечко весняне...
До бунту, до повстання!
Бо сили більш нема,
Терпець вірвав ся...
Хочеть ся 'дному, самому йти
І різати катів і кров царску
З грязюкою чобіт перемісити.

Дума про волю.

Ой, зза Дніпру зза Лиману
Та низові вітри повівають,
Теплом подихають,
Та на наші степи,
На нашу Україну
З Ірію з весною
На зграях пташиних,
На хмарках біленьких
Прилітають,
Прибувають.
Розбуркали землю від сону,
Зпід криги,
Зпід снігу визволяли,
Рястом червоним,
Проліском синеньким
Уквітчали,
Мов молоду до вінця прибрали.
Усміхається сонечко ясне
Серед неба високого
До лану широкого,
До гаїв, лук, озер.
З веснянкою милуєть ся,
З веснянкою цілуєть ся.
Ой, запріг воли я в плуга
Тай потяг у поле —
— „Гей; доле! доле!
Чи зглянеш ся на нас бідних
Ти хоч сего літа,
Щоб латами не рябіла
Хліборобська свита!”
Давенить жайворонок в небі,
В промінях пурнає,
Від могили до могили,

По степах, по перелогах
Мій голос лунає,
Лунає, зникає,
За байраками пропадає.
А доля в поля,
За шляху
До мене докірливо промовляє:
— „Ой, чи довго ще ви будете
Мене гукати-проклинати,
В влиднях пропадаючи,
З голоду вмираючи?!
Ой, від краю та до краю
Уся наша країна палає!
То робітник за мене,
За свою долю
Боем виступає:
Бунтуєть ся, воюєть ся,
Царів злоджерів,
Попів брехунів-морочіїв,
Чинowników-вовкострубів
Підвівсь покидати,
Долі-воленьки собі придбати,
Від Одесу до Варшави
Злучають хлопці слави,
За Кавказом воюють ся
В Петербурзі не мирять ся.
Гуде, дзвоне по Росії,
Вільним вітром віє,
Віє, повіває, —
Робітництво, як море грає,
Червоні прапори
В гору підіймає,
На останню бійку
За мене, за свою долю,
З царями

За права, за честь
Увесь люд працюючай кличе,
Гукає, збирає, стягає...
А я. ваша доля,
Та ще й сестра моя воля,
Ланцюгами ми окуті,
В кайдани озуті,
У острові, у каторзі
Пропадаємо,
По Сібірах никаємо,
Під царськими караулами
Гинемо, поневіряємось
Та коли ви за нас,
За вашу долю та волю,
Вступитесь сподіваємось?
Ой, годі вам мене гукати,
Проклинати!
Не буду я про вас дбати.
Доки будете своїм ворогам
Служити, годити,
На дармоїдів робити,
Самі на свою голову
Катів плодити.
Поломайте, діти, пута,
Нехай буде ваша доля,
Доля не окута!
Ой від краю та до краю,
Мов хвилі ревучі,
Підводьте ся на ворогів,
Не лякайтесь бучі!
Нехай правда нехай ясна,
Як сонце засяє!
Нехай кривда, нехай люта
В прірві пропадає!
Хай чиновницька та царська

Неправди́за спла
У вогні́ пеко́льнім згине,
Щоб нас не гві́тила!
Розгорніть свої́ черво́ні
Коро́гви по полю,
Ви́пускайте з пут ца́реви́х
Сестру́ мою волю́!
За́водіть но́ві порядки,
Здо́бувайте пра́ва;
Ва́шим ді́гам бу́де ща́сте;
А вам ві́чна сла́ва!
Треба́ бити́сь, не корити́сь!
По́ка кат па́нує, гу́ляє,
Ха́й ва́ше се́рце спо́кою не́має,
Ха́й о́гнем-гні́вом па́лає,
Усі́х до бо́ю гу́кає.
І я ва́ша до́ля,
Вас бла́гословля́ю по́встати,
Ца́рів по́скидати;
То́ді і я про вас дба́тиму,
Ді́ти ва́ші в лю́бовству
Купа́тиму,
В ща́сті це́ленати́му...
Гей... Гой!..."
По́котидла́сь лу́на ла́нами,
За́брящала́ до́ля ла́нцями,
За лу́ною зника́є...
Се́рце в мене́ кро́вю о́кіпає.
А знизу́ тихи́й ві́тер
Дме́, подиха́є,
Ка́тран-ві́ле хита́є;
Сте́п на́вкруги зе́лений
Лелі́є, мрі́є,
Та мо́гила в сте́пу бо́вваніє.
Неора́на ни́ва

Перед очима,
Стоять мої круторогі,
Позирають на дорогу,
А я стою та гадаю,
Та на плуга позираю:
— Чого тебе, плуже,
Та іржа поїла?
Не іржа то наші муки,
Наші злидні, сльози!
Ой, затягну тебе, плуже,
В болотяні лози.
Не хочу я більше степу довбати,
У злидарстві пропадати.
Доволі тебе мої діди та батьки
По лану тягали,
Та правди не знали,
Закону-права не мали,
Рабами увесь вік
Царям, панам та чиновникам
Пробували.
Не хочу й про тебе,
Моя ниво, дбати,
Щоб всю свою кривавицю
На податки та відбутки
Кагам віддавати.
Ой, порости, моя ниво,
Бурянами, будяками,
А ви ідіть, мої воли любі,
Гуляйте степами,
Гуляйте, виглядайте,
Коли незагину,
Назад прилилину,
Та не рабом царським,
А вільна людина...
Отоді то новим плугом,

Любими волами
Переорю тебе, ниво,
З вольними синами.
Щоб родила ти нам, ниво,
Тільки пасте-долю...
А тепер, бувайте здорові,
Іду бити ся з цирями
За права, за волю!"
Йду на села.
Мовчать села, обідрані села,
Та велика по тих селах спочиває сила—
„Вставай, сило, годі спати,
Годі пявок годувати!"
Вне вітер, стеле трави,
В небі сьвітять зорі.
Сплять царки необачні.
І в хаті й надворі
Стереже їх син мужицький
У сірій шинелі...
А я йду тієї нічки
Між людські оселі.
По ганк та по яругах,
У мужичій хаті
Збираємо люд на раду,
Як на царя встати...
Ой, скоро, скоро
Той час-година,
Що спалахне огнем-бунтом
Вся наша Україна.
За податки, за налоги,
За війну, за муки
Віддячимо чиновникам
І дідичам-дукам.
За безправа, за беззадя,
За голод, меводю

Угноємо царівцями
Українське поле.

1905 р.

Ми грудями стали за волю, і в груди
Живі — нам холодні штики повстромляли,
Ми ярма побили. сказали: „Вже буде!“
І голови нам відрубали...
В крові утопили послідню надію.
Не стало нам иншої ради —
Ми покинули хати, взялись за роботу.
І в улицях скрізь баррикади.
Недоля за долю з неправдою бились,
Ми бились за землю-свободу,
І тисячі наших голов покотились —
Погнулись шераги народу.
Нас всіх перебили... Злішили ми кровю
Обліплені снігом толуби.
Кати і над мертвими глум учинили,
Греміли подібні їм труби.
І ми полягли... та лежати в землі,
І гнити спокійно не можемо:
Гуляють кати, бенкетують царі,
Кленуть нас блискучі вельможі.
До вас, до голодних, знуджених братів,
Ми кличемо: „Слухайте ради,
Кінчайте роботу, що ми почали,
Упавші зведіть баррикади!“

Жидівські погроми.

(Монолог царя.)

Ми нарід забили в кайдани потрійні,
Зломали му шию ярмом,
Обдерли як мишу й посьвіту пустили
З торбами сліпим жебраком.

Ми з шляхтою вкупі на шкіді народа
Собі збудувелисьмо рай,
Жие у роскошах вся наша порода
Безжурна, весела, як май.
А щоб наш народ не пізнав, хто го лупить
Ми кажем: — „Причина біди
Твоєї, наш люде, отті недовірки.
Пархаті, пейсаті Жида.”
І темний мужик, замість того, щоб з мене
І з шляхти крови уточити,
З жидівської крови готує нам купіль,
Щоб все ми могли го лупити.

Годі терпіти!

Годі терпіти, годі стогнати!
Годі панам догджати,
Годі друкарські ниви широкі
Грудями щиро орати!
Щиро орати, слізьми зливати,
Кровю та потом гноїти, —
Нумо селяне, правдонька встане!
Нумо себе боронити!
З віку до віку ми працювали, —
Паньство в роскошах куняло;
Лихо та злидні нас пообідали, —
Паньство весело гуляло.
Паньство гуляло, їло, спивало
Працю гірку мужикову,
А за оренди в нас забираво
Свиту й останню корову.
З паньської ласки хліба не їсти!
Мусим щорік голодати,
А хсч у-зимку деє по фабриках
Праці тяжкої шукати!
Степ наш широкий, ліс, батьківщина, —

Все за панами пропало!
Годі терпіти, годі стогнати!
Далі терпцю вже не стало!..
Прапор червоний в повітрі віє,
Кличе усіх нас повстати,—
Годі на паньство дурно робити,—
Годі йому догоджати.
Нумо боротись, щоб на Україні
Зникли пани з дукар'ями,
Щоб на просторім сьєріті веселім
Люди зробились братами.

Пісня соціалістів.

З московської.

Гей, наперед, невагаймося,
Силу всю нашу змицнім!
Геть лунців позбуваймося,
Щасте півкам відберім!
В бій, в боротьбу з ворогами!
Нашої правди не вбють, —
Ляжуть передні кістками,
Сьвіжі борці надійдуть!
Хай нас в вязниці шпурляють,
Хай нас мордують вогнем,
Хай в копальні запирають,
Хай ми оттам пропадем!
В бій, в боротьбу з ворогами!...
Стогне і тяжко зітхає,
В злиднях народ пропадає,
Руки до нас простягає,
В нас поратунку блага.
В бій, в боротьбу з ворогами!...
Годі катам панувати,
Годі буржуям рости!...
Чи не обридли нам лати,
Вічні голодні пости?!

В бій, в боротьбу з ворогами!...
Скинем міцною рукою
З себе відвічний тягар
І піднесем над землею
Праці прапор аж до хмар!
В бій, в боротьбу з ворогами!
Нашої правди не вбють —
Ляжуть передні кістками,
Сьвіжі шерехи прийдуть!

Червоний прапор.

З польскої.

Кати з нас звикли кров смоктати,
Їм наші сльози — сьміх. вода.
Та не далеко день розплати:
Нам буде сул, а їм — біда. (2)
Далі все, далі все.
Несім сьпів.
Наш прапор злинув понад трони.
Несе він
Кари грім,
Люду гнів,
Свободи кида сів,
Огнем горить увесь червоний,
Бо в робітничу вбраний кров,
То в наші він пала крові.
Уся та погань метушить ся
Стару неправду підвести —
Та лихо прахом розлетить ся,
Добру единому рости.
Далі все, далі все
Несім сьпів. . . і т. д.
Старий порядок струх і пада:
Його погибель — нам жите. . .
Ми люд новий, нова громада,

Назад нема нам ворота. (2)
Далі все, далі все
Несім сьпів. . . і т. д.
На наших злиднях, на недолю
Рай будував собі павук. —
Ми всім одної хочем долі
І праці вільної без мук. (2)
Далі все, далі все
Несім сьпів. . . і т. д.
Геть з лихвирями, геть з катами!
Хай сьвіт розвалить ся старий.
Жите ясне іде за нами —
Ми лад тут заведем новий. (2)
Далі все, далі все
Несім сьпів. . . і т. д.

Ой вже час,

Ой, вже час, ой. вже час
За себе повстати,
Катів поскидати. —
А чи пан, чи пропав...
Двічі не вмирати, —
Громадо, до зброї!
Нам життя недають
Злодійські закони:
Побемо корони! —
А чи пан чи пропав...
Розвалимо трони! —
Громадо, до зброї.
Ой. порвав ся терпець,
Розв'язались руки, —
Муками за муки!
А чи пан, чи пропав...
Тремтять, вражі дуки!

Громадо, до зброї!
У крові ворогів
Скупаємо долю.
Вибемось на волю. —
А чи пан, чи пропав...
Рознієм невою. —
Громадо, до зброї!
Дармоїдам — панам,
Талярникам клятим
Годї панувати.
А чи пан, чи пропав...
Двічі не вмирати —
Громадо зброї.
За робочий народ,
За права людини
Виймось до загину!
А чи пан, чи пропав...
Нехай ворог гине. —
Громадо, до зброї!

Маївка.

Сьогодні лень — велике свято,
Сьогодні перипий май. —
Пани нам пекло вміли дати.
Собі украли рай.
Панам веселощі гуляня,
Нема буденних днів,
А нам відвічне мордоване —
Недоля нуждарів.
Пани нам щиро курять очі,
У морок нас ведуть,
Уся гидота, діти ночі
З нас тільки і живють.
Та час минув, пропав навік —
Прокинулися ми,

Заворушив ся робітник —
Загинете пани.
Сьогодні день — велике сьвято,
Сьогодні перший май,
Сьогодні будем присягати,
Що в нас віддймем рай.
Диви ся, дуко, наша сила
Росте, на тебе йде,
Тобі весна не буде мила
Де нашій сьпів гуде!

Похоронний марш.

З московсько!

Ви жертвою в бою нерівні лягли
З любови до свого народу,
За него 'ддали ви усе, що змогли:
І щасте, і честь і свободу.
Нераз ви конали в язницях брудних,
Свій суд беззаконний над вами
Катюга-судді вирікали, і ви
На смерть волочили кайдани.
А деспот гуля на бенкеті гучнім,
Неспокій вином заливає —
А грізні слова на двірцевій стіні
Огниста рука розставляє:
— „Надійде пора, і повстане народ
У силі могутній — свободі,
Пірве ланцухи, що вязали його
І скаже напасникам: годі!”
За вами борців сьвіжий полк уже йде,
На смерть і погибель готовий,
Прощайте же, братці, ви чесно пройшли
Велику дорогу любови...

Як повинна виглядати війна.

Гей, збирайтесь, люде добрі,
Подивіть на новину:
Вже ми більше не підемо
Умирати на війну!
Що діти сиротити,
Що лити свою кров,
Коли може межи нами
Бути згода і любов?
Як худобу нас ганяли
Короновані царі,
Що-б ми більше їм придбали
Податковців і землі.
Хлоп лягав убитий в полі
На пасовиско вовків,
А богач гонив геть з хати
Його сиріт бідаків.
Захотіли царі крови,
Пре міністер до війни, —
Гей, тримайтесь, братя, купя,
Не піддайтеся брехні!
Ми вже знаєм нащо війни,
Кому користь від них є, —
Коли хочуть воюватись
Хай цар з цісарем ся бе.
До театру їх ведімо
І з міністрами ураз:
Бийтесь, братіки, до схочу,
Ми ж подивимось на вас.
У царя помліли руки,
Цісар в землю паблю пре,
Від страху пігнулись ноги —
Жаден в бійці сій не вмере.

Гей, ти, цісарк, жвавіше
За край рідний поборись
Ворони престол і віру,
Як робили ми колись.
Гей, міністри, ви відважно
Нас гонили на війну —
Нуте бийтесь і рубайтесь.
Гей, ратуйте вітчину!
У міністрів мліють ноги:
Смерть так нагла, так страшна,
Пхають їх за плечі люди —
Ні, не беть ся старшина!
Коли в вас нема охоти
Вмерти за свій рай земний,
То між нами не найдете,
Хто-б пропав за вас дурний!

У воєннім театрі.

У театр грім гармати,
Дериґус смерть сама,
Свищать кулі і гранати,
Пекла гіршого нема!
Люд повбираний в мундури,
Люд робучий і сільський,
Завдає собі тортури,
Як звірюка лісовий!
Добре хлопці ся звихнють:
Скрізь пустеля де пройдуть,
Скрізь пожежі, стогін, слези,
Скрізь руїни лиш встають.
Грім гармати, регіт смерти,
А царята й королі
Позирають собі з ложів
На загин синів землі.

Степанова доля.

З польської.

Як ішов цар воювати,
Йому стали сурми грати,
Грали сурми з золота литі.
Вароженьків всіх побити.
Як ішов Степан до бою,
То лящала ясна зброя,
Гомоніло жито в полі
На пригоду, на недолю.
На війні літають кулі,
Люд валяєть ся снопами,
Та царя „сам бог хоронить”, —
Поле встлано мужиками.
Скрізь огонь і кров розлито,
Не минуло ся Степкови:
Його кулею забито...
Цар вернув з війни зловий.
І як віхав цар до міста,
Його стріло дзвонів двіста:
Дзвони грають, люд сьпіває,
Царську славу виславляє.
Як Степкови діл, конали,
То густі дерева стали,
Задзвонили по діброві
Ті дзвіночки, ті лилові.

Дума про орла.

Летів орел сизий понад Диким-полем,
Понад Диким-полем згубив свою силу,
Тай сів спочивати на Савур-могилу.

А Савур-могила

Тай заговорила:

— „Ой, звідкіль ти, птахо, сюди залетіла?

Чи з синього-моря, чи з Білої-ріки,
А чи може з Литви, де тури ще дикі?"
— Ой, я не зза моря, ні з Білої-ріки,
Ані з тієї Литви, де тури ще дикі.
Ой, я зза Уралу, бо там я літаю,
Ой, я зза Амуру, бо попас там маю.
Ой, я над Китаєм з качатами грав ся,
На лебедів з під хмар набивав ся.

Лебедонька біла
Від мене летіла,
Ой, з Китаю в Манджурію
Тай перелетіла;
Ой, перелетіла тай стала ячати,
Мене орла сизопирого прохати:
„Ой, полети, орле, за гору високу,
За гору високу, в долину глибоку;
Під явором білим
Там салдата молодого Япанці забили.
Поглянь йому в очі, чи ясні,

Чи згасли?
Спитай його,
Що йому матуся казала
Як на війну в далеку Манджурію виряжала”
Ой, злинув я вгору
На високу гору,
Ясними очима став світ оглядати,
Навкруги позирати:
Ой, заслана Манджурія тулубом, тулубом,
Мов зрубаним дубом . . .
Зпід каміню вода тече,
В воді квітка сохне,
Під явором хлопець лежить,
Му зпід грудей кривця біжить,
А голівонька побита,
Нічим не повита.

Ой, стогне він. стогне,
Карима очима в останнє на сьвіт позирає,
Когось клене, прокленає,
Землю руками хапає,
Пальцями довбає. . .
Почав я на него наступати,
Кібцями за білі груди хапати,
В очі зазірати, питати:
Ой, щож тобі, хлопче, матуся казала,
Як на війну в далеку Манжурію виряжала?
А він зітхає,
Стиха промовляє:
„Моя ненька старенька й не знала,
Як мене та пригода спіткала.
Гукнули нас вранці
Одягати ранці.
Як обідати стали,
Наїхали до нас генерали,
Промову казали,
Що Японці на руську землю напали,
Царя воюють,
Корею грабують,
„Віру, престіл, батьківщину”
Хочуть сплюндрувати. . .
Треба їх за те покарати. . .
Ой, лежуж я тепер вмираю,
Во семеро куль в грудях маю,
В останнє гадаю:
Невжеж манжурське каміне та глина,
Се наша батьківщина,
Щоб за них пропадати,
Море крові проливати?
Далеко моя країна,
Далеко родина,
Відділь не чувати, не видати. . !
І завіщож я мушу отут пропадати?”

Почав він на свої тремтячі руки вставати,
Мене благати:

„Ой, полети, орле, до дому,
До мого двору.
Э у мене брати,
Усім тром на війну йти.

Хай вони краще за мене дбають,
Крови своєї подурному не розливають.

У нас і так землі доволі,

Та не маєм справжньої волі,

Коли пропадати, то дома за волю,

А не розкидати своїх голів

По чужому полю.

Сила нас ворога оточила,

У рідну хату вступила:

Бачу корони царські,

Ряси попівські,

Паньство пузате, пикате . . .

Годі їм нас віки-вічні смоктати!

Ото, братці, „Япанці“!

На них вставляйте,

Їх поскидайте! . .

Тоді . . . “

Тай не доказав,

До землі припадає,

В останнє зітхає. . . ,

.....

Злетів орел з могили,

Розгортає крила,

Над степами квилить-проквляє,

Усе хиже птахство

На кістки за Амур скликає.

Потяг попід небесами

Над ланами, лісами,

Ген тільки мріє . . .

На манжурських степах.

(З Російсько-Япанської війни).

Холодно. Вітер басує по полю,
Сніг ізриває, мете
З берегу геть і по дикому морю
Густо на хвилі кладе.

Гай ген чорніє; під гаєм здіймаєть ся
Зграя кряків й кричить...
Що то за здобич голоті трафляєть ся,
Що там на снізі лежить?

Що там волочуть вовки-сіроманці,
Виють і зграю женуть?..
Бач, он рушницї, багнети і ранці,
Он і саляти... Чого вони ждуть?

Ждуть домовини, по полю розкидані,
Ждуть свою неньку стару,
Щоб ізіклала у кров позаливані
Голови їхні в труну.

Ждіть, та не діждетесь! Голови ваші
В яр заволочуть вовки,
Стане на довго їм тутечки паші —
Жовті смоктати кістки...

Виють вовки, порядкують бенкетом,
Похорон кряк відправля...
Хтож тут поклав вас на віки багнетом,
Куля забила чия?

Ви мовчите!.. Але вітер по гак
Вістку про вас подає:
—,Військо було се з розбоем в Китаю,
Брало добро не своє;

Військо отсе бат-гами царськими
Зігнане з сел у полки
Мусіло бути катами людськими,
Мусіло ті нагайки,

Ті нагайки, що Росію муштрують,
Щей у Китай віднести —
Хай і Китайці лишень покоштують,
Як в нас ум'ють плести.

Як сарана та усе пожираюча,
Йшло і топтало жите навкуги —
Тяжко стогнала країна палаючи,
Люд неповинний пропав до ноги.

Де перейшли, на штиках заніміли
Діти каліки, жінки і старці...

„Славну роботу” цареві зробили
І забайкальські й восточні стрільці...

Сумно мені по Манджурії віяти,
Сумно летіти по мертвих степах,
З попільом сніг над руїнами сіяти,
Кляту роботу ховати в снігах.

Пагоди, фанзи, краю коханий!

Тяжко мені ізгадати про вас,
Як вас Амурець підпалював пияний
І в голяні коня свого пас...

Гей! — та Японці стріляти навчилися—
Бійка тут вчора була:
Царські солдати снопами котились,
Стрільба далеко гула!!!”

Вітер замовк і на море подав ся

Гнати, котити вали,

Звірячий галас в гаю ростинав ся;

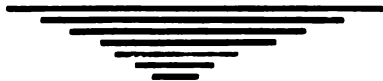
Очі кроки все пили.

Лиця мерців скрізь чорніли по полю
В сірих шинелях... Вечір спадав,
Небо синіло, звисало... По морю
Вал розростав ся. кипів та стогнав.

„Не убивай.”

„Не убивай!” сказав нам Егова
І сей закон списав на каменю скрижали,
І зроду в рід великі сї слова
Один одному люди повтаряли.
Але той давній звір, той Каїн-душогуб
Все прокидавсь в людстві жадібний сліз і крови,
І дикий рев війни і брязкіт кайданів
Гасили кволий крик вселюдської любови.
Ваал розявив пащ наповнену огнем,
І люде в ній пекли йому людей в офіру
І в темній простоті тих первісних віків
Гадали, що повнять сьятий закон і віру.
Тоді прийшов другий Мойсей з Сінайських гір,
Що заповіт новий мав в серцю, не скрижали.
Дивним огнем палав його небесний вїр,
І людям про любу його уста казали:
„Спинїть війну, роздор, любіть ся як брати,
„Нехай невольники зрівняють ся з панами,
„Най щезне сатана незгоди і сварні,
„І „боже царство” хай настане межі вами”.
Та темний раб не розумів тих слів;
І сонце, що зійшло, сховали чорні хмари;
Загинув на хресті той бого-чоловік,
І далі над людьми глумлять ся Валтазари !

Рідним болякам.

Де були ви тоді, коли Гуня старий
З Наливайком за нарід повстали,
Щоб побачити люд наш на сьвітї вільним,
Свою кров в Солониці проляли?
Ви на Лисій Горі із Жовковським ураз
Пропивали нещасну Україну
І сьміяли ся звідтам, глузуючи з нас,
Як ми йшли в завчасну домовину!

Де були ви тиді, коли славний гетьман
Дорошенко блиснув булавою:
„Або визволю край”, присягав ся Петро:
„Або ляжу за люд головою!”

Де були ви тоді? З Самойловичем враг,
З Москалями ви зраду кували!
Знов убили ви волю, убили ви нас,
Щож лишилось — в засланих пігнали!

Деж були ви тоді, як Мазепа повстав,
Коли Швед під Полтавою бив ся.
Коли день свободи нам було засвітав,
Хто не дав, щоб той день розятрив ся?
Палії, Кочубеї і інші павки,
Вам наш нарід пішов на поталу!
Ради царських охляпів, гидкі, павуки,
Віддали ви Петрови Полтаву!

Де були ви тоді, коли Січ Москалі,
Славу наших дідів, руйнували?
За шляхоцькі права, за дворянські герби
Ви і Січу цариці продали!

Поробившись дворянами, мову свою
І звичай ви змінювали на панський,
Закували братів у кайдани тяжкі
Й запровадили устрій татарський!
Де були ви тоді, як нарід був повстав

В дев'ятнадцятьсотп'ятому році,
Як дідівські гармати з дворів ваших взяв,
На чийому стояли ви боці?
Ви казали: „Се мотлох за хліб лиш ся бе!”
Непішли ви з народом злучитись,
І як нарід в нерівному бою знеміг,
Ви побігли цареві вклонитись!
Де тепер ви? В Росії кривавим царям
„Грізно дулю” в кешені даєте,
А у Австрії темних братів
Австріяцьким катам продаєте!
Тай в Америці теж „Україною” сьвіт
Людам хочете в очах згасити,
Щоб на тілі робучого люду свого
У пирни безжурно все жити!
Від Москви і Ляхів ви „ратуєте” нас,
А в Америці ще й від Англіка,
Й продаєте народ, кому тільки нетра,
Бо в вас паща жерна і велика!

За землю і волю.

Убив ворог Україну,
Потоптав ногами,
А сиріт її для себе
Виплекав рабами.
Забрав Дніпро і Хортицю,
І степи і море.
Тільки йому не дістались
Ті Карпатські гори.
А в тих горах старий Довбуш
В печері куняє
Та слухного, великого
Часу дожидає,
Дожидає того часу,
Як „чайчені діти”

Поростуть в орли-беркути, .
Щоб на прю летіти;
Дожидає, щоб та „галіч”
Стала соколами,
До рахунку підвела ся
З матері катами.
Тоді Довбуш з гори вийде
І гукне до бою
Всіх опришків молоденьких
Від Сяну до Дону.
Як та хмара, як та туча
Сила наша встане,
І покотять з престолу
Російські тирані!
Та боїть ся того ворог,
Зрозумів відразу,
І Карпати му забрати
Хочеть ся завчасу.
Щоб ті гори окувати
В потрійні кайдани,
Щоб спокійно панували
Московські тирані;
Щоб у Львові не жидівські, —
Царські шинки були,
Щоб під царською нагайков
Ми си плечі гнули.
І громадить лютий ворог
Військо вже по Збручу,
Уже видко над Поділем
Кервавую тучу.
Болгар, Сербів та Румунів
Цар собі еднає,
З усіх бсків на Австрію
Боем виступає.
Простяг упир свої руки
На Галич, Карпати,

От-от трошки і, здається,
Мож буде їх взяти,
Щоб останні українські
Землі заярмити,
Щоб ту гискру „мазепиньства“
Навіки згасит...

Ні, не вгасиш, лютий враже!
Горить вона всюди:
І в Галичу, і в Києві
Й гаснути не буде!
Хай Сербин й дурний Болгарин
На царя вповають
І про „єдність всеславянську“
Байки укладають,
Про ту єдність всеславянську
У... царських кайданах,
Щоб та „єдність“ неволею
Стала на Славянах.
Ні, не здурять!

У тисяча

Девятьсотім п'ятім
Вже мірялись ми з царатом,
Не страшний проклятий!
То опудало велике,
Що птахів полоха,
„Всеславянський покровитель“, —
То „дурна Солоха.“
Недогризок то япанський,
Каліка скажена,
Що колибто мала силу,
Увесь світ зажерлаб.
„Розігнався, мовляв, як бик той,
А упав, як муха.“
До дають си вороженьки
'дин одному духа.

Потопили свої штани
В Японця у морі,
А що буде, як у Збручу
Потопите й коні?

Нехай гримнуть австріяцькі
Й російські гармати,
То нам гасло тоді буде
За Україну встати!

Як ті ліси-бори чорні,
Що Карпати вкрили,
Стільки має підвести ся
І нашої сили!

Підвести ся й затопити
Усю Україну,
І звести в царем рахунок
У одну годину;

В Петербурбі багнетами
Волю підписати,
А царя із царятами
З гармат постріляти,

І спрятати Україну
Від злія царського,
І царівців постинати
Усіх до одного!

А Австрію „попросити“
Підти за Карпати:
І без неї ми зробимо
Порядок у хаті

В своїй власній...
Хайже гримнуть понад

Збручом

Ворожі гармати!
Хай та сальва серця наші
Запалить до бою,
І рушимо на царя ми
„За землю і волю!“

Що буде?

Що буде, коли ворог клятий
Перейде Збруч і геть з гармати
Твої оселі стане лрати
Картачом, Русине, мій брате?
І дикі звірі — козаки
Дітий твоїх на піки здіймуть,
Сестру і жінку заберуть
І, посьміявшись, їм шаблями
Повитенають груди геть,
А твого тата й твою маму
Снітка під тином вагла смерть?
І ті хати твої убогі
Підпалить ворог, і луна
Огню-пожежі над Поділем
Червоним пеклом запала
Аж по Карпати? Зойк кобів
І плач голодної дитини,
І смерть з косою, що жите
Буде стинати що хвилини
І скрізь руїни і руїни?...

.....
Не дикі орди Чингіс Хана,
А лютого, нового пана
Над Збручом стали, щоб дітий
Твоїх, Галичу, постинати,
Твої ланц, твоє добро
Царєви клятому віддати.

Щоб не стремів ти більш йому,
Як той остюк у оці, брате,
Щоб і на тебе міг покласти
Свої кайдани і в тюрму
В „загально-руську“ пігнати
Й Червону Русь.

Не буде, кате,
Як хочеш ти! лиш зачепи!
Як листя в лісі, як трави,
Ми встанем боронити волю,
Нас тисячі злегяь зза моря
І давній гріх своїх дідів
Відкупимо своєм кервою:
Здобудемо Україні волю!
А кривих наших і батьків
Заступим грудьми своїми.
Ти-ж, царю, і твої хорти
Скажені будете втікати
І скрізь вас будуть люди гнати
І бити клятих!

Згине цар,
Загине кат. тоді задніє,
І зійде сонце на Україні.

Мрія уніятського попа.

[Сатира.]

Вся надія на Вільгельма,
На його гармати,
Коли побе царське військо,—
Нам вік пинувлати.
Заберемо Україну
З морем і степами
Тай поробим православних
Всіх католиками.
Колиб тільки Шептицького
Москалі убили, —

Зробимо його патроном
Цілої України.
А Хомишин кардинальську
Шапчину дістане,
Кожний декан уніятський
Епископом стане;
Монастирі на Україні
Візьмуть Василяне;
Кожний дяк наш стане попом,
Піп декано стане,
Має статись, як казали
Сьвятий Отець в Римі
Ортинському, щоб Рутенці
Ім Схід сполонили.
Кунцевича сьвяту працю
Маєм докінчити...
Лиш дай. Боже, Вільгельмови
Москаля побити.

Мрія православного батюшки.

Сатира.

Наша віра і надія
Темняки салдаги,
Галичину, Буковину
І гори Карпати
Мусять вови затримати
Під царем на віки,
Хоч би мали кровю плисти
З України ріки!
Маєм кубло Мазепинців
Геть пороскидати,
По Україні паннахиду
Раз вже відсьпівати!
Козацькими нагаями,
Люд перехрестити,
Геть унію скасувати.

В Юрі посадити
Єпископа від Синоду;
Православем вкрити
Чехів, Сербів, Чорногорців,
Болгар сполонити;
Всі славянські річки й ріки
В одно море злити,
Кайданами окувати,
Бідою повити;
Конституції з Європи
Геть понаганяти
Та на кістках всадовитись,
Й вічно панувати.

Мирославу Січинському.

Були війки. У злotoччених шатах,
На мармурових ліжках, килимах
З блескучого едвабу, в куряві пахучім,
Милуючись невольниць голою красою
Могутні тирани гуляли, бавились.
Сьпиви, вина, музика райська та роспушта
Через жите здавалось не минуть ся.
Запоневолені народи, громадянський дух
У проституції лежали, мов пси побиті
Владі дивились в очі. А жандарі.
Чи-то-пак, преторянці -- гнітили все,
Нечистими ногами топтали право.
Правду та правдивість, а вольнощі
Гнили десь у кайданах в склепіню темнім.
Стогін людський ішов під землю, —
Усі боялись так застогнати, щоб хмари
Схитнули ся разом із небом і конали мовчки.
Та кров-насіне, сльози-дощ родючий;
Коли розлаті, завжди вродять помсту.
Вона й родилась.. Геть поза рідним муром

Збирались вигнанці і по ярах-печерях
Кували ґинджали; оправлені в сьнягу
Страшні вони були тоді й богам,
Боги жахались навіть тієї зброї...
І в час веселощів, коли палац тиранський
Пурнав у сяєві блискучих ліхтарів,
Ввесь стугонів, і регіт там лунав
Купований, примушений, здобутий батогами
Над Вавилоном розпадалась кара.
Не має кращого, коли поблідлі тирани,
Боги земні, побачуть в очі пімету.
Коли на тих розспутних їхніх ліжках
Прошиті ґинджалами клятві завіміють,
Коли поперевертані — столи, миски,
І вина течуть з грязюкою! У перелядці
Втекли невольниці розідрані завіси.
Лиш очі месників огнем пекелним сьвітля.
Народ, мов хвилі в морі, зворушив ся:
Ломить трони, дере порфиру на онучі,
Корони розбива. руйнує геть вязниці —
Всі волі, вольнощів запрагли і за право
Поляжить до 'дного, а не повернуть в пута!
Еге, були віки...
Бували тирани, бували люті доби,
Але за ними скріз, мов їхня тінь,
Йшла невблагана пімста.

Січинський в неволі.

Хмари перлові під місяцем линуць,
Мов злякана «ґрая летить,
Зірки під собою серпанкою криють, —
Лиш місяць у-повні блещить.
Не сьміють його доторкнутись хмарини, —
Князь ночі, він сься' на весь сьвіт,
Заляв своїм маревом гори, долини,

В Дністрі його промінь горить.
Чорніють убогі лани по горбочках,
Чорніє в пільмі Станіслав,
І мури чорніють, чорніє Діброва,
Де в муках неволі сидить Мирослав.
Над брамою з бляхи орел чорно-гузий,
Розявив дві пащі лякає дурних —
Його причепив там уряник кургузий
На лихо і пострах „злодіїв“ усіх...
Так баба в коноплях опудало ставить,
Воно-ж лиш полоха птахів молодих;
Старі горобці і на його сідають,
Й зневагу ще гіршу чимсь робять йому...
За брамою вязні в неволі конають,
Нема за них бідних вступитись кому.
Багато їх є тут: зі Львова, з Чорткова,
З Долини, є з Бродів, з Бучачу, з Скали,
Є з міст і селяне, і з гір і Поділля —
Нещасного краю нещасні сини...
Бущматі судці, що на панському хлібі
Не знають, де в світі біда і нужда,
Замкнули їх тутки „затяжкі провини“,
Мов в гріб закопали на довгі літа.
Сидять тут за те, що розбивши комору,
В багатого хліба голодний узяв,
За те, — що в морози, щоб дітий загригти,
У панському лісі дровець нарубав.
Але побережник імив на „злочині“,
До двору відвести го хотів;
В борні посіпаку ударив сокиров, —
На все його тугки судя засадив.
Сидять тут і ті, що боролись з панами
За ліс, пасовиско, ріку та ставки:
Пан ренськими сипав, все панске лишилось,
За хлопом замкнулись важкі колодки.
Сидять тут і ті, що на вічах, виборах

Жадали народови пільги та прав,
Щоб землю вернув хліборобови ворог.
Щоб гроший громадських урядник не крав
Сидять нуждарі тут зпід стріхи, зпід плоту,
Сидять тут з фабрик, гірники, форналі,
Сидить тут нещасна робоча голота,
Кому нема місця на „вольній“ землі.
По цимрах, замкнені немов та худоба,
Хто спить, хто нудьгує, хто зорі рахує,
Хто тихо зітхає, хто плаче, сьпіва,
Дозорець іде і ключами маха...

І тягнеть ся доба, без краю та доба...
Хто згадує волю, хто згадує поле,
Хто згадує жінку, дітий сиротят,
Як там вони бідні голодні і голі
У сьвіті без тата терплять?..

.....
А ті череваті, що їм відібрали

І долю, і волю й жите,
Судді, адвокати, пани, генерали, —
Що думає паньство оте?
Що дума?.. У карти до ранку печуть ся!
Їм хлопи не люди, а пні!

Кайдани на нарід ще важчі кують ся,
Роботу бджілок пропивають трутні!
Усі, кому власне і бути в кайданах, —
Усі мироїди, павки, павуки,
Усі ті на волі, в добру, на посадах, —
За муром самі білаки!

Панам висщі школи, церкви та театри,
Найкращі роскоші житя,
А людови тільки пекельна робота,
Та песе, не-людське буте!

І там, межи тих "батярів і злодіїв",
У цимрі один в самоті,
Забутий своїм, замкнений чужими,

С і ч и н с ь к и й марнує літа молоді.
За народні муки він Месник відважний
У клітці, в неволи кона.
Припав головов до штахетів залізних,
Обпер ся на лутку вікна
І дивить ся геть крізь заплетені ґрати,
Думками на волю летить,
Де в темрявах ночі чорніють Карпати,
Де бук на стремнинах шумить.
У синім півмроку здають ся Бескідн,
Мов туча страшна наступає,
Мов крила орел розгортає могутний,
Мов військо до бою рушає.,.
— "Коли-ж ти ізлинеш, мій орле-народе,
По краю Данила шибнеш,
За кров і на сила ворожі оселі
Огнем і мечем перейдеш?!"
Я жду, я сподіюсь того великодн,
За хвилюку єдину оту
Мене не лякала пекельна безодн...
Я жду, а сподіюсь і жду...
Три рази кати мені смерть вирікали,
Три рази з житем я прощавсь,
Але крізь проклони і крики ворожі
Ми образ вже близький ввижав ся;
Я бачв, що люд не дотерпе більш муки,
Що встануть старі і малі —
І пекло за пекло ! І муки за муки!
І море кроваве тече по землі!
За цута неволі, знущання й насиля,
За голод, образи, нужду
Відмірять катам молоді покоління! —
Та хвиля вже близько, я жду! —
Надійде година, Дністер каламутний
В червоній крові попливе,

Мов сьвічи засьвітять двори та фільварки,
Корчма із димами бухне!
З розруйнованих сіл та фабричних халуп
Люд повстане, мов божая кара:
Від палаців-замків лиш чорнітиме слуп,
Купи попілу, камінів пара...
Жандарі з постерунків втечуть, як ті пси,
Забулуть на хлопа гукати,
Забудуть добро дідичів стеречи,
Багнети в робітника пхати!
На шляхецтво, герби встане люд, як туман,
На князів на грабівство піде,
Нарід сам собі стане і цїсар і пан, —
Пановане катів упаде!
Відбере в дідичів землю хлоп-хлібороб,
Ті лани, що потом-кервою
Сотки літ поливав, щастя-долі не знав,
Вікував із кумою-нуждою.
Не втікатиме більш в чужину за моря
Волі-долі-сліпої шукати —
Рідних дітий утримає рідна земля,
В рідній хаті спічнуть сиротята.
Не цїсарський уряник напише права.
Вільний нарід їх вільно напише.
Віковічні жалі, віковічні плачі
В спільнім щастю та згоді утише...
Близько, близько вже він
Час великий останного бою —
Гей, підводьтесь усі! Бий вскликаючий дзвін
Плуг міняй на гартовану «брою!»
І здасть ся йому, що ожив Станіслав,
Що на улицах гомін і крики,
До штахетів міцніш припада Мьрослав,
Му вижають ся юрби великі:
Вачить: місто народом кишить,

Йдуть Гуцули з пістолів стріляють,
Коси, кріси в руках; люд до мурів біжить;
В олин голос натовпи гукають:
„Де наш син, де наш брат? випускайте його!
Мирослава пускайте на волю!
Щоб з неволі підвести всіх нас,
На кайдани зміняв свою долю!” —
Оточили вже мур, уже й брама паде,
Уже люд здобуває Діброву.
Застогнав кримінал, в коритарях гуде.
Вязні ломлять прокляту обору!..
Йдуть, шукають його... ось вже близько...
Прийшли...

Тут омана з очий опадає...

Зимні грати лице обпекли!
Край в дрімоті німій потапає!..
І відскочив від ґрат Мирослав:
— „Гей, чи погляд мій вас переточе?..
А чи може осліпнете, очі мої,
Дивлячи ся на них дні і ночі?!
Люде, люде! чи знаєш, гей ти,
Що то значить в неволі страждати?
Без надії вперед, в безпросвітній журі
Смерти-визволу в бога благати!?” —
Але спить збайдужілий ввесь край,
Стогне з-тиха в кайдани забитий:
Мов п'явки в його тіто впялись
І скажений урядник і пан неласетий...
А пан-отчики дмуть в кадила —
Чорні хмари повстали з димами,
Вкрили небо і землю усю.
Чорнов ковдрев висять над хлопами.
Тільки голос жандарма гремить,
Та цимбали у корчмі бренькають,
Та у панським палаці реве і шумить —

Людоїди веселі гуляють...
А на цвинтарі плаче вдова,
У хаті плаче голодна дитина:
На стодолі регоче сова,
Всім віщує останню годину...
І той сьміх, і той плач крізь штахети летять,
Мирослава мов грім побивають —
— „І навіщо ж Потоцького вбив!“
Середночі в розпуці гукає:
„Не завласні образи, чи користь яку
Я меж-очи грабйові стрілив, —
Я тоді тобі, народе, приклад давав.
Щоб ти більше в вельможних не вірив,
Щоб ти звівсь на них гнівом своїм,
Скисував свої злидні і муки,
На три вітри нагнав дармоїдів усіх,
Землю взяв в свої власні руки!..
Але нащо та кров пролилась,
На що маю в неволі зогнити,
Коли ти не пішов, коли то не повстав,
Коли далі в ланці ти поветий!?“
І болі і нудьга йому груди стиска,
Жаль і серце і розум скував:
Душно в цимрі, повітря нема,
На підлогу в розпуці упав;
Роздєра собі груди трудні,
Мов пташок той підстрілений бєть ся:
— „Ліпше бути! мені у завчасній труні,
Коли ворог над людом сьмієть ся!..“
Гей, чекай, Мирослави, облич', не зужи!
Подиви ся, де місяць сїдає,
Там за морем далеко у иншій краю
Твого народу сила зростає.
Не один ти, — нас тисячі тут,
Що з тобою одну маєм — гадку,

З твоїх вчинків овочі ростуть,
З тих овочів знов вчинки будуть;
Через море постелемо кладку!
З кучеравих лісів, верховин, полонин
Розігнали пани нас сьвітами;
На чужій стороні, у біді, у нужді
Під новими працюєм катами.
І гаруючи тяжко в роботі важкій,
Кожний знає, хто винний сим мукам, —
Через море до краю старого племо
Ми проклони обшарникам-дукам!
Там наш рід в темноті і нужді
На них робить від ранку до ночі,
Але наш обовязок тепер
Му протерти заслїплені очі.
На катів, дармоїдів, пиявок
Піднесли ми червоні прапори,
Привезем сих кровавих хусток
Геть зза моря й в Карпатські ми гори!
З верховини в долини ми накладаєм їх,
Рознесем з Буковини в Поділе по Татри, —
Залуна над Бескідами Довбушів сьміх,
Над панами пічне свої жарти!
Й спалахне тоді край у пекельних огнях,
Лев могутній в народі з'явить ся,
По великих трудах, по кровавих боях
Люд нарешті з ярма увільнить ся!
А тоді і тебе, Мирославе, ти наш,
Вільний нарід з неволі вратує,
А Діброви проклятої мури страшні
Що самі фундамента зруйнує!

„Царям віддай”.

(8 польських.)

Царям віддай усе те.
Що царям належить!
Віддай мару їм мордів,
Грабунку і насилля,
Віддай в'язниць неволю
І голоду внесилля.
Віддай їм плюндроване
І заграви пожежі,
Віддай їм гільотини
У кров валити сьвіжу,
Юрби голодну пімсту
І всі пекельні кари,
І величезний вирок смерти.
Вибитий дзегаром
Віддай... Але візьми в них все,
Що тобі належить:
Візьми в них волоті палаци,
Скарби ті незміримі,
Що з тебе настягали
Й пишачоть ся так ними!
Візьми в них свою землю,
Небо, сонце, ріки,
Візьми ввесь сьвіт просторий,
Котрий є твій від віку!
Візьми в них божости могутність
Гонори, славу, втіху...
Візьми! Й займи місця їм
Сам на вічні віки.

„ВИЗВОЛИТИСЬ МОЖУТЬ ТІЛЬКИ СЬВІДОМІ.“

**Товаришу Робітнику!
Товаришко Робітнице!**

Чи ви вже запланували собі

Робочий Народ

одиноку соціалістичну українську часопис в Канаді?

Робочий Народ“ уже від років твердо і рішучо боронить українських робітників в Канаді і є їхнім вірним проводирем, радчиком і щирим товаришем.

Хто з робітників хоче довідатись про визвіл робітничої класи з кайданів капіталізму, мусить запланувати собі і пильно читати

„Робочий Народ“!

Коштує на рік	\$2.
На пів року	\$1.
На квартал	.50¢.

Пишіть на сю адресу:

„ROBOTCHYJ NAROD“

Box 3658

Winnipeg, Man.